

Olympiáda zo slovenského jazyka a literatúry

Jedenásty ročník, školský rok 2018/2019

Okresné kolo

Kategória: C

I. ČASŤ – PÍSOMNÁ

TEST

Ukážka č. 1

Sucho odkrylo kamene s krutými predpoveďami.

„Plačte,“ odkazujú dávno mŕtvi.

„Keď ma uvidíte, plačte.“ To je len jeden z mnohých nápisov vytesaných do takzvaných „hladových kameňov“. Ide o artefakty zo stredoveku, ktoré odhalilo dlhotrvajúce sucho v rieke Labe neďaleko českého Děčína.

Hladové kamene či Hungersteine, ako ich volajú Nemci, je možné vidieť len vtedy, keď hladina rieky dostatočne klesne. Historici tvrdia, že mali v minulosti ľudia varovať pred prichádzajúcimi ťažkými časmi a hladom. V Labe sa ukrývajú desiatky týchto kameňov, ktoré pochádzajú zo 17. storočia. V iných európskych riekach však ležia ešte staršie kamene, niektoré dokonca až z roku 1417.

Predpovede hladových kameňov dávajú logiku. Sucho totiž spôsobuje slabú úrodu, ktorá vyženie nahor ceny jedla, následkom čoho chudobní ľudia hladujú. Kamene mali donútiť človeka pripraviť sa na najhoršie arobiť si zásoby jedla nielen pre seba a svoju rodinu, ale aj pre domáce zvieratá.

Hospodárstvo však neohrozovala len slabá úroda. Nízka hladina riek totiž obmedzovala obchod. Riečna doprava sa zastavila, lode neboli schopné plavby. Tovar, ktorý rýchlo podliehal skaze, bolo nutné buď rýchlo predať pod cenu, alebo znášať straty.

A ani so zvyšnými produktami to obchodníci nemali ľahké. Nemohli sa venovať svojmu remeslu, prichádzali o peniaze a tým ešte viac podkopávali krehkú ekonomiku. Správy vyryté v hladových kameňoch sú dôkazom toho, aký obrovský negatívny vplyv mali suchá na našich predkov. Labe je riekou s najväčším počtom týchto artefaktov, ležia však napríklad aj v Rýne. Zaujímavé je, že pod názvom „hladové kamene“ ich poznáme až od polovice 20. storočia. Stalo sa tak potom, ako na jeden z nich vytesali nápis „Hungerjahr 1947“, teda „Hladový rok 1947“. Ide o odkaz na nedostatok jedla, ktorým trpelo Nemecko po druhej svetovej vojne počas zimy na prelome rokov 1946 a 1947.

Ľudia vyrývajú nápisy do kameňov aj v súčasnosti. Na jednom z nich napríklad stojí „Anno 2003“. Práve vtedy bolo v Európe vôbec najhorúcejšie leto najmenej od roku 1540.

Zdroj: <https://magazin.centrum.sk/spektrum/>
11. 9. 2018 | Spektrum, upravené

Úloha č. 1

Prvky ktorého jazykového štýlu sa výrazne uplatnili v ukážke č. 1?

- A. umeleckého
- B. administratívneho
- C. hovorového
- D. náučného

Úloha č. 2

Ktorý slohový postup dominuje v ukážke č. 1?

- A. rozprávací
- B. opisný
- C. informačný
- D. výkladový

Úloha č. 3

Ktoré z nasledujúcich slov najlepšie vystihuje pojem „artefakt“ z ukážky č. 1?

- A. práca
- B. výtvor
- C. prvok
- D. kreácia

Úloha č. 4

Ktoré tvrdenie vyplýva z ukážky č. 1?

- A. Ľudia sa nemohli venovať svojmu remeslu, preto do kameňov vyrývali texty.
- B. Hladové kamene vyvolávali v dávnych časoch slabú úrodu.
- C. Hladové kamene boli vzorom pre umeleckú tvorbu aj v 21. storočí.
- D. Hladové kamene sa objavujú, keď vplyvom sucha klesnú hladiny riek.

Úloha č. 5

Z ukážky č. 1 nevyplýva, že

- A. nízka hladina riek okrem iného obmedzovala obchod.
- B. najviac hladových kameňov pochádza zo 17. storočia.
- C. riekou s najväčším počtom týchto artefaktov je Labe.
- D. suchá mali na ľudí v minulosti obrovský negatívny vplyv.

Úloha č. 6

Urč podrobne nasledujúcu vetu podľa obsahu, zloženia, členitosti.

Predpovede hladových kameňov dávajú logiku.

1. Podľa obsahu:
2. Podľa zloženia:
3. Podľa členitosti:

Úloha č. 7

V ktorej možnosti sú správne určené vetné členy nasledujúcej vety?

Predpovede hladových kameňov dávajú logiku.

- A. Podmet, zhodný prívlastok, predmet, slovesný prísudok, predmet.
- B. Podmet, predmet, nezhodný prívlastok, slovesno-menný prísudok, predmet.
- C. Podmet, zhodný prívlastok, nezhodný prívlastok, slovesný prísudok, predmet.
- D. Predmet, zhodný prívlastok, nezhodný prívlastok, neslovesný prísudok, podmet.

Úloha č. 8

Ktorý slovotvorný postup sa uplatnil v slovách „najhorúcejšie“, „najväčším“ a „najhoršie“?

- A. skladanie
- B. stupňovanie
- C. odvodzovanie
- D. skracovanie

Ukážka č. 2

1. Veľkým a starým stromom sa takáto reč zapáčila, preto mu ukázali na malý jaseň, ktorý ešte nemal kedy vyrásť.
2. Drevorubač ho rýchlo zoťal, vystrúhal nové porisko na sekeru a dal sa do práce, stínal veľké stromy jeden za druhým.
3. Jeden z nich múdro prehovoril:
4. „prepáčte, že ruším, potrebujem drevo na nové porisko, môžem si zoťat' taký menší stromček?“
5. Drevorubač vošiel do lesa medzi stromy a zdvorilo sa im prihovril:
6. Veľké stromy, čo sa bezmocne prizerali, začali nariekať, prečo mu dovolili zoťat' malý stromček, keď teraz opravenou sekerou zotína veľké stromy.
7. „veľké stromy, je to naša chyba, keby sme ochránili malý stromček a nedovolili ho zoťat', nepadali by sme teraz my veľké stromy!“

EZOP, upravené

Úloha č. 9

Autorovi sa v ukážke č. 2 pomiešali vety. Ktorá z možností zoradenia viet vytvára zmysluplný príbeh?

- A. 1, 5, 4, 3, 2, 6, 7
- B. 5, 4, 1, 2, 6, 3, 7
- C. 5, 2, 4, 1, 7, 6, 3
- D. 2, 5, 4, 6, 3, 1, 7

Úloha č. 10

Hlavnými hrdinami príbehu sú stromy. Napíš, ako sa v literatúre nazýva takýto epický žáner.

.....

Úloha č. 11

Vyber najvhodnejšiu vetu, ktorou by autor mohol poučne ukončiť príbeh z ukážky č. 2.

- A. Sýty hladnému neverí.
- B. Ochraňovaním slabších môžu silní zachrániť i seba.
- C. Kto druhému jamu kope, sám do nej spadne.
- D. Telesná veľkosť a sila nebývajú vždy rozhodujúce.

Úloha č. 12

Ako odborne nazývame umelecký jazykový prostriedok, ktorým neživým predmetom a javom pripisujeme ľudské vlastnosti?

- A. variácia
- B. personifikácia
- C. gradácia
- D. animácia

Úloha č. 13

V ukážke č. 2 sú tri pravopisné chyby. Vyhľadaj tieto tri chyby, podčiarkni ich v texte a napíš tak, aby vyhovovali pravidlám slovenského pravopisu.

.....

.....

.....

.....

Ukážka č. 3

Milan Rúfus: Márnivá jeseň

*Po prstoch sa kradne dáždík tichý.
Súka nebo tenké pradivá.
Vyzlečená vetrom z dávnej pýchy,
ošumela jeseň márnivá.*

*Do halúz jak vetčný popol leta
zosypala listy hrdých krás.
O päst' vrškov hlavou podopretá,
trpezlivo čaká na svoj čas.*

*Hotová tú slávu chvíľou každou
oželieť jak ľúbosť
Chríplym hláskom padajúcich dažďov
pesničku si spieva večernú.*

*A na lúke na zhorených trávach
zahulákal kaviiek čierny zbor.
Sedí hmla jak sliepka popolavá
na krdliku učupených hôr.*

*Mokrou dlaňou hladiac pusté brehy,
z polospánku riečka hovorí:
Sniežik, príd'. A plný múdrej nehy
zakry stud tej nahej pokory!*

Úloha č. 14

V ktorej z možností je uvedená správna schéma rýmu použitého v ukážke č. 3?

- A. abcb
- B. abba
- C. abab
- D. aabb

Úloha č. 15

Pomenuj uvedené rýmy.

- A. abab
- B. abba
- C. abcb
- D. aabb

Úloha č. 16

Vo verši *na krdliku učupených hôr* sa nachádza

- A. zosobnenie.
- B. prirovnanie.
- C. metafora.
- D. nonsens.

Úloha č. 17

V ktorom verši sa nachádza epiteton?

- A. *trpezlivo čaká na svoj čas.*
- B. *z polospánku riečka hovorí:*
- C. *Hotová tú slávu chvíľou každou*
- D. *Mokrou dlaňou hladiac pusté brehy,*

Úloha č. 18

Ktoré slovo patrí na zakryté miesto v tretej strofe ukážky č. 3?

- A. *zradnú*
- B. *falošnú*
- C. *nevernú*
- D. *nádhernú*

Úloha č. 19

Označ skupinu slov, ktorá sa niečím odlišuje od ostatných možností a doplň vysvetlenie.

- A. tenké pradivá; z dávnej pýchy, sliepka popolavá
- B. vetchý popol; hrdých krás; čierny zbor
- C. riečka hovorí; dáždik tichý; chríplym hláskom
- D. jeseň márnivá; nahej pokory; pusté brehy

Od ostatných slov sa odlišujú slová v možnosti, lebo

Úloha č. 20

Ktorý verš obsahuje iný druh umeleckého prostriedku ako ostatné tri?

- A. *Sedí hmla jak sliepka popolavá.*
- B. *Vyzlečená vetrom z dávnej pýchy*
- C. *Mokrou dlaňou hladiac pusté brehy,*
- D. *Súka nebo tenké pradivá.*

Zdroje:

<https://magazin.centrum.sk/spektrum/>

<http://www.klasici.sk/node/146>

<https://www.zones.sk/basne/10971-poezia-jesen-m-rufus/>

I. ČASŤ – PÍSOMNÁ

TRANSFORMÁCIA TEXTU

Ukážku č. 1 pretransformuj na krátku novinovú správu.

Sucho odkrylo kamene s krutými predpoveďami.

„Plačte,“ odkazujú dávno mŕtvi.

„Keď ma uvidíte, plačte.“ To je len jeden z mnohých nápisov vytesaných do takzvaných „hladových kameňov“. Ide o artefakty zo stredoveku, ktoré odhalilo dlhotrvajúce sucho v rieke Labe neďaleko českého Děčína.

Hladové kamene či Hungersteine, ako ich volajú Nemci, je možné vidieť len vtedy, keď hladina rieky dostatočne klesne. Historici tvrdia, že mali v minulosti ľudia varovať pred prichádzajúcimi ťažkými časmi a hladom. V Labe sa ukrývajú desiatky týchto kameňov, ktoré pochádzajú zo 17. storočia. V iných európskych riekach však ležia ešte staršie kamene, niektoré dokonca až z roku 1417.

Predpovede hladových kameňov dávajú logiku. Sucho totiž spôsobuje slabú úrodu, ktorá vyženie nahor ceny jedla, následkom čoho chudobní ľudia hladujú. Kamene mali donútiť človeka pripraviť sa na najhoršie a robiť si zásoby jedla nielen pre seba a svoju rodinu, ale aj pre domáce zvieratá.

Hospodárstvo však neohrozovala len slabá úroda. Nízka hladina riek totiž obmedzovala obchod. Riečna doprava sa zastavila, lode neboli schopné plavby. Tovar, ktorý rýchlo podliehal skaze, bolo nutné buď rýchlo predať pod cenu, alebo znášať straty.

A ani so zvyšnými produktami to obchodníci nemali ľahké. Nemohli sa venovať svojmu remeslu, prichádzali o peniaze a tým ešte viac podkopávali krehkú ekonomiku. Správy vyryté v hladových kameňoch sú dôkazom toho, aký obrovský negatívny vplyv mali suchá na našich predkov. Labe je riekou s najväčším počtom týchto artefaktov, ležia však napríklad aj v Rýne. Zaujímavé je, že pod názvom „hladové kamene“ ich poznáme až od polovice 20. storočia. Stalo sa tak potom, ako na jeden z nich vytesali nápis „Hungerjahr 1947“, teda „Hladový rok 1947“. Ide o odkaz na nedostatok jedla, ktorým trpelo Nemecko po druhej svetovej vojne počas zimy na prelome rokov 1946 a 1947.

Ľudia vyrývajú nápisy do kameňov aj v súčasnosti. Na jednom z nich napríklad stojí „Anno 2003“. Práve vtedy bolo v Európe vôbec najhorúcejšie leto najmenej od roku 1540.

Zdroj: <https://magazin.centrum.sk/spektrum/>

11. 9. 2018 | Spektrum

Autor: Mgr. Daniela Petriková

Recenzovali: Mgr. Božena Mizerová, Mgr. Alžbeta Palacková

Vydal: IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže, Bratislava 2018

SL11 OKCul18